

WILLIAM FAULKNER • Döşegimde Ölürken

De Yayınevi, 1965 (1 baskı)
Adam Yayıncılık, 1982 (1 baskı)
İletişim Yayınları, 1990-1993 (2 baskı)

As I lay dying

© 1930 William Faulkner

Bu kitabın yayın hakları Anatoliait Agency'nin aracılığıyla,
Random House'dan (Random House Publishing Group) alınmıştır.

İletişim Yayınları 93 • Dünya Edebiyatı 16

ISBN-13: 978-975-05-1719-8

© 2002 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-6. BASKI 2002-2013, İstanbul

7. BASKI 2015, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Winslow Homer, "Aydınlık Taraf", 1865

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ İpek Şahinler

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

WILLIAM FAULKNER

Döşegimde Ölürken

As I lay dying

ÇEVİREN *Murat Belge*

MURAT BELGE'NİN ÖNSÖZÜYLE



WILLIAM CUTHBERT FAULKNER 1897'de New Albany, Mississippi'de, demiryolu şirketi sahibi Murry C. Falkner ile Maud Butler Falkner'in dört oğlunun en büyüğü olarak dünyaya geldi. İsmi, asker, avukat, iş adamı, siyasetçi ve yazar olarak tanınan dedesi William C. Falkner'dan aldı (daha sonra bir memurun yaptığı yazım hatası sonucu soyadına "u" harfi eklenince, "Faulkner" olarak kullanmaya devam etti). İç Savaş'tan sonra maddi gücünü kaybeden aile, 1902'de Oxford, Mississippi'ye taşındı. Faulkner 1911'de lise öğrenimine başladıysa da, 1914'te okulu terk etti. Birinci Dünya Savaşı'nda önce Kanada, sonra İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne katıldı. ABD'ye dönüşte, çocukluk aşkı Estelle Oldham'la nişanlandı ancak çift geçinemeyecekleri gerekçesiyle kısa bir süre sonra ayrılmak zorunda kaldı. Faulkner, yaşadığı bunalımın ardından New Haven'e gitti ve burada dünya klasiklerini ve çağdaş edebiyat eserlerini okumaya başladı. Oxford'a geri geldiğinde Mississippi Üniversitesi'ne girerek Fransızca çalıştı ve *Marionettes* isimli tek perdelik bir oyun yazdı. Daha sonra üniversiteyi de yarıda bırakıp New York'a gitti. 1924'te ilk şiir kitabı *The Marble Faun*'u (Mermer Pan) yayımladı ancak kitap istediği etkiyi yaratamadı. Faulkner, New Orleans seyahati sırasında Amerikan modernizminin önemli isimlerinden Sherwood Anderson ile tanıştı, onun yönlendirmeleriyle ilk romanı *Aşk ve Ölümlü*'ü yazdı. 1927'de kaleme aldığı *Flags in the Dust* (Tozlu Bayraklar) olarak da bilinen *Sartoris* isimli romanı Faulkner'in kurmaca kasabası Yoknapatawpha County'de geçen ilk roman olması bakımından önem taşır. Bu romandan sonra parasal sıkıntılar ve zorlu bir yayımlanma süreciyle yüzleşmek zorunda kaldı. Bu dönemde başyapıtlarının ilki olan *Ses ve Öfke*'yi yazmaya başladı, Kasım 1929'da bu eseri yayımlandı. Aynı dönemde geceleri elektrik santralinde çalışarak *Döşegimde Ölümlü*'nün kırk yedi günde bitirdi, bu süreci -muhtemelen çoğul anlatıcı tekniğine de gönderme yaparak- "güc gösterisi" olarak tanımladı. Bu romanla birlikte adından iyice söz ettirmeye başladı, fakat maddi sorunlarının üstesinden gelmeyi başaramadı, para kazanmak gayesiyle *Tapınak*'ı yazdı, ancak yine istediği kazancı sağlayamadı. Bunun üzerine dönem dönem Hollywood'da senaryo yazarlığı yapmaya başladı. 1932'de yine çoğul anlatıcı tekniğini kullanarak *Agustos Işığı*'nı, 1936'da *Abşalom, Abşalom*'u, 1939'da ise *Çılgın Palmiyeler*'i yazdı. Aralarında en bilinen hikâyelerinden "Ayı"nın da bulunduğu hikâye kitabı *Kurtar Halkımı* Musa 1942'de yayımlandı. 1949 yılında ise polisiye hikâyelerinden oluşan *Duman* isimli kitabı yayımlanan Faulkner aynı yıl Nobel Edebiyat Ödülü'nü, *A Fable* (Bir Masal) isimli kitabıyla 1955'te ve *The Reivers* (Nehir Korsanları) kitabıyla 1963'te Pulitzer Ödülü'nü kazandı. *Soldier's Pay* (Askerlerin Bedeli, 1926), *Mosquitoes* (Sinekler, 1927), *Pylon* (Kule, 1935), *The Hamlet* (1940), *Köy* (1957) ve *The Mansion* (Konak, 1959) adlı kitapları da bulunan William Faulkner, 1962'de Mississippi'de kalp krizi sonucu öldü.

Darl

Ben önde, Jewel arkada keçiyolunu izleyerek tarladan yukarı çıkıyoruz. Yedi sekiz adım ilerisindeyim onun, ama pamuk deposundan bakan biri Jewel'ın yıpranmış, yırtık hasır şapkasını benim tam bir karış yukarımda görebilir.

Gelip geçenlerin adımlarıyla düzleşmiş, temmuzla da tuğla sertliğinde kavrulmuş olan yol, yeşil pamuk sıraları arasından tarlanın ortasındaki depoya doğru, bir iskandil ipi gibi dümdüz uzanıyor, orada depoyu dört yumuşak dik açıyla çevreleyip gene tarlaya dalıyor.

Depo, aralarındaki payandaları çoktan çökmüş sert kütüklerden yapılma. Kare biçiminde, yıkık damı yana eğik, öylece duruyor, boş, titrek yıkıntısı güneş ışığı altında bükülüyor, iki karşılıklı duvarda birer geniş pencere gelen ve giden yola açılıyor. Yanına vardığımızda ben kıvrılıp depoyu çevreleyen yoldan yürüyorum. Jewel, yedi sekiz adım arkamda dümdüz ileri bakarak ayağını kaldırdığı gibi pencereden içeri giriyor. Hâlâ dümdüz ileri bakan soluk, anlamsız gözleri anlamsız yüzüne gömülü, odayı dört adımda geçiyor, reklamlardaki yamalı elbiseli, kalçadan aşağısı canlı kı-

zilderililerin kaskatı ağırbaşlılığıyla, ben tam köşeyi dönerken, gene ayağını kaldırdığı gibi karşı pencereden dışarı çıkıyor. Gene ardarda, gene yedi sekiz adım arrayla, ama şimdi Jewel önde, keçiyolundan yukarı bayırın eteğine yürüyoruz.

Tull'ın arabası pınarın yanında duruyor, çite bağlanmış, dizginler koltuk desteğine sarılı. Arabada iki iskemle var. Jewel pınarda durup söğüt dalındaki kabağı alarak su içiyor. Onun yanından geçip yola tırmanırken Cash'in testeresini duymaya başlıyorum.

Tepeye vardığımda Cash testereyi bırakmış oluyor artık. Yonga yığını arasında durmuş, iki tahta parçasını birbirine uydurmaya çalışıyor. Gölge aralıklarında tahtalar altın gibi sapsarı, yumuşak altın gibi, kenarlarında keserin izleri pürüzsüz dalgalanışlarla belirgin: İyi bir marangoz, bu Cash. Dörtte biri bitmiş sandığın kenarlarına koyduğu üçayakta tutuyor iki tahtayı. Diz çöküp yanlarından şaşı şaşı bakıyor, sonra tahtaları indirip keseri alıyor. İyi marangoz. Addie Bundren daha iyi bir sandık isteyemezdi, içinde yatmak için. Ona güven ve rahatlık verecek bu sandık. Eve gidiyorum, ardımda keserin

Tak Tak Tak
larıyla.

Cora

Böylece yumurtaları biriktirip fırını yaktım. Çörekler çok esash oldu. Biz tavuklarımızdan çok yararlanırsınız. İyi yumurtalarlar, sansarlardan falan kurtulan birkaçı. Yılanlardan da, yazları. Yılan kümese her hayvandan kolay girer. İşte Mr. Tull'ın düşündüğünden çok fazlaya maloldukları ve ben yumurta sayısındaki fazlalığın açığı kapayacağını söyledikten sonra her zamankinden daha dikkatli olmam gerekiyordu, çünkü en son benim sözümle alınmışlardı. Daha ucuz tavuklar alabilirdik, ama Miss Lawington iyi cins tavuk almamı söyleyince söz verdim, çünkü Mr. Tull kendi de söylüyor iyi cins inek ya da domuzların sonunda daha verimli olduğunu. Çoğunu kaptırdığımız için yumurtaları kendimiz kullanamıyorduk, çünkü Mr. Tull'ın alay etmesini, benim sözümle tavukları aldığımızı söylemesini istemiyordum. İşte Miss Lawington çörek işinden sözedince çörek pişirmekle elde edeceğim bir seferlik kazançla sürünün değerini iki baş kadar arttırabileceğimi düşündüm. Hem her kez bir yumurta ayırsam yumurtalara da para harcanmamış olacaktı. Ve o hafta öyle yumurtladılar ki yalnız sipariş aldığımızdan faz-

lasına yetecek kadar değil, aynı zamanda un, şeker ve ocak için odun parasını da karşılayacak kadar yumurta biriktirdim. Böylece dün fırını yaktım; hayatımda böyle dikkatli çalışmamıştım, çörekler çok esaslı oldu. Ama bu sabah kente indigimizde Miss Lawington kadının caydığını, parti vermediğini söyledi bana.

“Çörekleri almalıydı gene de,” diyor Kate.

“Ne yapalım,” diyorum, “herhalde bir işine yaramayacaktır artık çörekler.”

“Almalıydı,” diyor Kate. “Ama o zengin kentli kadınlar cayabilirler. Yoksul kısmı cayamaz.”

Tanrı katında paranın önemi yok, çünkü yüreğin ta içini görür O. “Belki cumartesi pazarda satarım,” diyorum. Çok da esaslı oldular.

“Tanesine iki dolar bile vermezler,” diyor Kate.

“Ne olacak, zaten ben bir şey harcamadım ki,” diyorum. Biriktirdim yumurtaları, sonra bir düzinesini yağ ve şekerle değiş tokuş ettim. Bir şey harcamadım çöreklerle, Mr. Tull kendi de anladı ya, ayırdığım yumurtalar zaten sipariştan fazlaydı, yani sanki biz o yumurtaları bir yerde bulmuşuz ya da biri onları bize vermiş gibi oldu.

“Almalıydı çörekleri, sana basbayağı söz vermiş sayılır,” diyor Kate. Ta yüreğin içini görür Tanrı. Kimilerinin dürüstlük üstüne değişik düşünceleri olmasını O istediye, bu buyruğu, O’nun buyruğunu kurcalamak bana düşmez.”

“Herhalde bir işine yaramayacaktı,” diyorum. “Çok da esaslı oldular.”

Sıcağa bakmadan, yorganı çenesine kadar çekmiş, yalnız iki eliyle yüzü dışarıda. Yastığa dayanmış, kafasını da kaldırmış, dışarıyı görebilmek için, ve keseri ya da testereyi her alışında duyuyoruz Cash’i. Sağır olsak bile Cash’in hareketlerini neredeyse kadının yüzünde seyredebileceğiz. Yüzü bitmiş, öyle ki kemikler derinin hemen altından beyaz çizgi-

ler gibi geçiyor. Gözleri iki mum gibi, sanki yanyana şamdan yuvalarına gömülmüş iki mum. Ama sonsuz ve süresiz kurtuluş ve bağışlama daha kendini göstermemiş.

“Çok da esash oldular,” diyorum. “Ama Addie’nin pişirdiği çörekler gibi değil.” O kızın ütücülüğünü, çamaşırcılığını yastık yüzünden bile anlarsınız, eğer ütülenmişse tabii. Belki gösterir ona sersemliğini, dört adamla erkeğimsi bir kızın insafında, bakımında yatarken. “Bu çevrede başka tek kadın yoktur Addie Bundren gibi çörek pişiren,” diyorum. “Bir de bakacağız kalkmış gene çörek yapıyor, sonra da kendimizinkini bir türlü satamayacağız.” Yorganın altında bir rayın yapacağından fazla çıkıntısı yok, soluk aldığını belli eden tek şey de şiltenin hışırtısı. Yanağındaki saç bile kımıldamıyor, şu tepesinde durup yelpaze sallayan kıza rağmen. Biz bakarken sallamaya devam ederek yelpazeyi öbür eline alıyor.

“Uyuyor mu?” diye fısıldıyor Kate.

“Şuradaki Cash’e bakıyor,” diyor kız. Tahtanın içinde gidip gelen testereyi duyuyoruz. Horluyor sanki. Eula pencereden bakıyor. Gerdanlığı çok güzel görünüyor o kırmızı şapkaıyla. Yirmi beş sentlik olduğunu hiç düşünmezsiniz bile.

“Çörekleri almalıydı,” diyor Kate.

Para çok da işime yarayacaktı. Ama zaten fırından başka şeye para harcamadım. Herkes yanlışlık yapar diyebilirim ona, ama az kişi yaptığı yanlışlıktan zararsız çıkar, öyle diyebilirim ona. Yaptığı yanlışlığı herkes yiyemez, diyebilirim.

Avludan biri geliyor. Darl. Kapıdan geçerken içeri bakmıyor. Eula onu yürürken ve arkada gözden yiterken gözlüyor. Eli kalkarak gerdanlığına değişor hafifçe, sonra da saçına. Benim baktığımı görünce gözleri donuklaşıyor.

Darl

Babamla Vernon arka verandada oturuyorlar. Babam kutunun kapağından altdudağına enfiye sıkıştırıyor, dudağını başparmağı ile işaretparmağının arasında tutup öne doğru gererek yapıyor bunu. Verandadan geçip kabağı kovaya daldırıyorum, ben su içerken dönüp bakıyorlar.

“Jewel nerede?” diye soruyor babam. Sedir ağacından kovada bekletilen suyun ne denli güzel bir tadı olduğunu küçükken öğrenmiştim. Ilgımsı-serin, tıpkı sıcak temmuz yılının sedir ağaçları arasında eserkenki kokusunu andıran hafif bir tadı vardır. Kovada en az altı saat durmalı, sonra kabakla içilmelidir. Maden kaptan su içmemeli hiç.

Ve geceleri daha da iyidir. Bir zamanlar avludaki ot minderde uzanıp herkesin uyumasını beklerdim, kalkıp kovaya döneyim diye. Kapkara olurdu, raf da kara, hiçlik içinde yuvarlak bir boşluk olan suyun duru yüzünü kepçeyle karıştırarak uyandırmadan kovada belki bir iki yıldız görürdüm, ve içmeden önce belki kepçede de bir iki yıldız. Ondan sonraları daha büyük, daha yaşlıydım. O zamanlar geceliğimin eteklerini yukarı çekip yatmak için hepsinin uyumalarını bekler-

dim, uykularını işiterek, yoklamadan kendimi duyarak, serin sessizliğin organlarıma üflediğini sezip Cash'in de ötede karanlıkta aynı şeyi yapıp yapmadığına meraklanarak yatmak için, belki benim bunu yapmak istemem ya da yapabilmemden iki yıl önceden beri yapıyordu o.

Babamın ayakları iyice yarıktır, parmakları sıkışık, kıvrık, biçimsizdir, çocukluktan beri ev yapısı kunduralarla nemli yerlerde çalışmaktan küçük parmaklarında tırnak kalmamıştır. İskemlesinin yanında potinleri duruyor. Sanki küt baltayla demirden yontulmuşlar. Vernon kente inmiş. Kentte tulumla indiğini hiç görmedim. Karısındanmış, diyorlar. Karısı da okulda ders vermişti, bir ara.

Kepçede kalan damlaları yere fırlatarak ağzımı yenime siliyorum. Sabahı bulmadan yağmur yağacak. Belki de karanlık basmadan. "Ahırda," diyorum. "Atları koşuyor."

Orada, atla uğraşılıyor. Ahırdan geçip otlığa gidecek. At ortalıkta görünmeyecek: Orada yukarıda, çam fidanlarının serinliğinde. Jewel ılık çalıyor, tek ve tiz. At soluyor, o zaman Jewel atı görüyor, mavi gölgeler arasında bir süslü an için parıldamakta. Jewel gene ılık çalıyor; at yokuştan aşağı geliyor, bacakları kaskatı, kulakları titreyerek, gözleri devrilerek, beş altı metre ötede duruyor, yan dönmüş, çocuksu ve tetikte bir duruşla omzunun gerisinden Jewel'ı gözlüyor.

"Buraya gelin, Bayım," diyor Jewel. Kımıldıyor. Öyle hızlı kımıldıyor ki derisi fırıl fırıl dönen alevden diller gibi oluyor. Savrulan yele ve kuyruk ve yuvarlanan gözlerle at şahlanarak biraz koşuyor gene, sonra duruyor, ayakları toplanmış, Jewel'ı gözleyerek. Jewel, eller iki yanına sarkık, ağır adımlarla ona doğru yürüyor. Jewel'ın bacakları kımıldamasa atla ikisi güneş altında yabanıl bir resim için tahtadan oyulmuş gibiler.

Jewel neredeyse ona degecek yere gelince at art ayaklarında dikilip Jewel'a sallıyor tekme. Sonra Jewel bir kanat çı-

pıntıları görüntüsünü andıran kıvılcımlı bir toynak kargaşalığına gömülüyor; tekmelerin arasında yukarı kalkık göğsün altında yılanların parıldayan esnekliğiyle kımıldıyor. Kollarından yukarı çekilmeden önce bir an için gövdesini yerden kopmuş, yatay, yılanı bir kamçı gibi görüyor, atın burun deliklerini yakalayarak gene toprağa ininceye dek. Sonra kasatı, kıpırdamadan, ürkütücü duruyorlar, at başını eğmiş, sertleşmiş, ürperen bacakları üstünde gövdesi kemerlenmiş; Jewel topuklarını yere gömmüş, bir eliyle atın soluşunu keserken öbürüyle boynuna şaplaklar sıralayarak seviyor, hem de galiz bir yabanıllıkla sövüyor hayvana.

Korkutucu katı bir boşlukta duruyorlar, at titriyor, inliyor. Sonra Jewel atın sırtında. Kamçı savrulması gibi, yukarı tırmanan bir anafor gibi süzülüyor atın üstüne, gövdesi daha havadayken atın biçimine uygulanmış. Bir an daha at çivilenmiş, başı eğik duruyor ve sonra fırlıyor. Omurga-sarsan bir sıçramalar dizisiyle tepeden iniyorlar. Jewel yüksekte, sülük gibi atın ensesinde, çite varınca at duruyor gene.

“Pekâlâ,” diyor Jewel, “ağzının payını aldınsa durabilirsin artık.”

Ahırın içinde Jewel hayvan durmadan attan aşağı süzülüp yanında koşuyor, beraberce bölmeye giriyorlar. Arkasına bakmadan at çifte atıyor ona, vuruşunu tabanca sesi gibi duvarda patlatarak. Jewel tekmeyle yerleştiriyor onun karnına: at boynunu kasıyor, dişlerini sıkıyor. Jewel atın suratına yumruğunu vuruyor ve yalaktan kayarak sırtına biniyor. Samanlığa tutunarak başını eğiyor, bölmelerin tepelerinden, açık kapıdan dışarı bakıyor. Yol boş; buradan Cash’in testeresi bile duyulmuyor. Yukarı uzanarak hızla kucaklar dolu su saman dolduruyor yemliğe.

“Ye,” diyor. “Hazır bulmuşken yok et bakalım şunları, piç, tatlı kahpenin eniği seni,” diyor.

Jewel

Orda durduğu için, pencerenin tam altında, o kahrolası tabutun üstünde çakarak, testereleyerek durduğu için. Anamın onu görmesi gereken yerde. Aldığı her soluğun onun testeresiyle, keseriyle dolacağı yerde, “Bak,” dediğinde, anamın görebileceğı yerde. Bak ne güzel bir şey yapıyorum sana. Söyledim ona başka bir yere gitmesini. Allah aşkına dedim, içinde görmek mi istiyorsun onu. Sanki o küçük bir çocukmuş da, anası gübrem olsaydı çiçek yetiştirdim deyince, ekmek kutusunu alıp ahırdan tezek doldurup getirmiş gibi.

Ve şimdi de o öbürleri orada oturuyor, akbabalar gibi. Bekliyorlar, yelpazeleniyorlar. Çünkü dedim ki, eğer sen adamın uykusunu bile kaçırana değin çakıp testerelemesen ve onun elleri battaniyenin üstünde, kazılıp ortaya çıkarılmış iki kök gibi ve yıkamaya çalışıp da temizleyemedin. Yelpazeyi ve Dewey Dell’in kolunu görebiliyorum. Onu bir kendi başına bıraksanız, dedim. Testereleyip çakarak, ve anamın suratında rüzgâr estirerek, ki yorulunca içine çekemezsin havayı ve kahrolası testere her seferinde bir sür-

tünme eksik. Bir sürtünme eksik. Bir sürtünme eksik, yoldan geçen herkes durup, bakıp ne iyi marangoz diyene değin. Cash o kilisenin tepesinden düştüğünde bir ben olabilseydim ve babam tepesine odunlar dökülüp hasta yattığında bir ben olabilseydim, memleketteki her pezevenk böyle anama bakmaya geliyor olmayacaktı, çünkü eğer bir Tanrı varsa ne halt etmeye var O. Yalnız onunla ben olurduk yüksek bir tepenin üstünde ve ben kayaları tepeden aşağıya suratlarına yuvarlayarak, yakalayıp yakalayıp tepeden aşağı fırlatarak, yüzleri ve dişleri, hepsi Tanrı hakkı için, anam rahatlayana değin ve kırılalı testere. Bir sürtünme eksik gitmeden. Bir sürtünme eksik ve rahatlayabilirdik.

Darl

Köşeyi dönüp merdivenleri çıkarken bakıyoruz. O bize bakmıyor. “Hazır mısınız?” diyor.

“Sen hazırsan,” diyorum. “Dur,” diyorum. Duruyor, babama bakarak. Vernon tükürüyor, kımıldamadan. Ağırbaşlı, bilinçli bir rastgetirişle verandanın aşağısındaki çopur toprağa tükürüyor. Babam yavaş yavaş ellerini dizine sürüyor. Bayırın tepesinden uzaklara bakıyor, ta uzaklara. Jewel bir an onu gözlüyor, sonra kovaya gidip gene su içiyor.

“Kararsızlıktan ben de hiç hoşlanmam,” diyor babam.

“Üç dolar demektir bu,” diyorum. Babamın gömleğinin sırtına rastlayan yeri geri kalan yerlerinden daha az solmuş. Ter lekesi yok gömleğinde. Hiç ter lekesi görmedim ben babamın gömleğinde. Bir zamanlar, yirmi iki yaşındayken, güneşte çalışmaktan hastalanmış, şimdi de terlerse öleceğini söyler herkese. İnaniyor buna sanırım.

“Ya siz dönene dek dayanamazsa,” diyor. “Üzgün gidecek.”

Vernon tozun ortasına tükürüyor. Ama sabahı bulmadan yağmur gelecek.

“Buna bel bağlamıştı,” diyor babam. “Hemen götürülmek

ister. Bilirim onu. Katırları burada hazır tutacağıma söz verdim, buna bel bağladı.”

“O zaman daha çok gerekecek şu üç doları kazanmamız,” diyorum. Uzaklara bakıyor, ellerini dizlerine sürterek. Dişlerini yitirdiğinden beri dalgınlaşınca ağzı yavaş tekrarlarla içeri göçüyor. Çenesindeki sakal tutamı yüzünün aşağısına yaşlı bir köpek görünüşü veriyor. “Bir an önce karara varırsan iyi edersin, biz de karanlık basmadan gidip yükleriz yükümüzü,” diyorum.

“Anam o kadar hasta değil,” diyor Jewel. “Kes sesini, Darl.”

“Doğru,” diyor Vernon. “Bugün biraz kendine gelmiş gibi, bir haftadır daha kötüydü. Jewel’la sen döndüğünüzde ayağa kalkmış olur artık.”

“Sen bilmeyeceksin de kim bilecek,” diyor Jewel. “Yeterince buralarda askıntı olup seyrettin onu. Sen de, seninkiler de.” Vernon ona bakıyor. Jewel’ın kan bürümüş yüzünde gözleri soluk tahta gibi. Hepimizden bir karış daha uzun, hep öyleydi. “Annem bunun için en çok onu dövdü, en çok da onu sevdi,” dedim onlara. Evin içinde en çok göze batan oydu çünkü. “Onun için,” dedim, “adını da Jewel koydu.”

“Kes sesini, Jewel,” diyor babam, ama sanki pek de dinlemiyormuş gibi. Uzaklara bakıyor, ellerini dizlerine sürterek.

“Vernon’ın arabasını ödünç alabilirsiniz, biz size yetişiriz” diyorum. “Dönmemizi beklemesze.”

“Of, kapat şu kırılası çeneni,” diyor Jewel.

“Bizimkiyle gitmek ister,” diyor babam. Dizlerini ovuyor. “Bundan beteri kimsenin başına gelmemiştir.”

“Orada yatıyor, Cash’in kesip çakışını seyrediyor şu batasıca...” diyor Jewel. Kabaca, yabanılca başlıyor ama o sözü çıkaramıyor ağzından. Karanlıkta yiğitliğini tartmak isteyip de kendi sesiyle sessizliğe ürken küçük bir çocuk gibi.

“Nasıl bizim arabayla gitmek istediysen bunun da böyle ol-

masını istedi,” diyor babam. “Özellikle kendisi için, hem de sağlam yapıldığını bilirse daha rahat yatacak. Hep böyle özel şeylere düşkün bir kadındı. Siz de biliyorsunuz.”

“Özel olsun öyleyse,” diyor Jewel. “Ama nasıl isteyebilirsiniz sağlam-” Babamın başının arkasına bakıyor, gözleri soluk tahta gibi.

“Elbette,” diyor Vernon, “bitene değin dayanacak. Her şey hazırlanıncaya değin bekleyecek, zamanı gelene değin.. Hem yollar da şimdiki gibi kalırsa onu kente taşımak işten bile olmaz sizin için.”

“Yağmur topluyor,” diyor babam. “Talihsiz adamım ben. Hiç talihim olmadı.” Ellerini dizlerine sürüyor. “Şu köröla-sı doktorun yüzünden, her an çıkıp gelebilir. Çok geç haber salabildim. Yarın gelip zamanı yaklaşıyor derse bizimki bek-lemmez. Bilirim onu. Araba olsa da, olmasa da, beklemmez. Son-ra canı da sıkılır. Hiç istemem canı sıkılsın. Jefferson’daki aile mezarlığı, orada bekleyen kandaşları, sabırsızlanır iyice. Söz verdim ben, katırların gidebileceği hızla götürürüz seni ço-cuklarla diye, bir an önce rahata kavuşsun.” Ellerini dizlerine sürüyor. “Böylesi kimsenin başına gelmemiştir.”

“Herkes bir an önce onu oraya götürmek için cehennem ateşiyle yanıp tutuşmasaydı,” diyor Jewel, o kaba yabancı sesle. “Cash bütün gün pencerenin tam altında çakıyor, ke-siyor şu-”

“Kendi istedi,” diyor babam. “Ona karşı ne sevgin var, ne de yumuşaklığın. Hiç olmadı. Kimseye borçlu kalmak iste-meyiz biz,” diyor, “ne ben, ne o. Hiçbir gün borçlanmadık, ve şimdi o çok daha rahat yatacak çünkü biliyor kendi ka-nındandı tahtaları kesen, çakan. O ardında hiçbir pürüz kal-masını istemeyen bir kadındır.”

“Üç dolar yani,” diyorum. “Gitmemizi istiyor musun, yoksa istemiyor musun?” Babam dizlerini ovuyor. “Yarın gün batarken döneriz.”

“Şey...” diyor babam. Uzaklara bakıyor, saçları karmakarışık, enfiyeyi yavaşça dişetlerine bastırıyor.

“Haydi,” diyor Jewel. Basamakları iniyor. Vernon ustaca tozun içine tükürüyor.

“Gün batarken, ha,” diyor babam. “Bekletemem onu.”

Jewel geriye bakıyor, sonra evin köşesini dönüyor. Avluya giriyorum, kapıya varmadan sesleri duyarak. Tepeden aşağı hafif eğimli, bizim ev gibi, bir hava akımı avluda esinti yapıyor durmadan, yukarıya doğru. Ön kapının yanına bırakılan bir tüy yükselecek, geri kaykılarak tavana sürtüne sürtüne ilerleyecek, arka kapıdaki aşağı iten akıntıya kapılana değin: sesler de böyle. Avluya girerken sanki tepedeki havanın içinden geliyorlarmış gibi.

Cora

Şimdiye dek gördüğüm en tatlı şeydi bu. Sanki anasını bir daha hiç göremeyeceğini, Anse Bundren'in onu, yeryüzünde bir daha hiç görmemecesine, anasının ölüm döşeğinden uzağa ittiğini biliyordu. Her zaman söyledim Darl'ın öbürlerinden başka olduğunu. Hep söyledim, anasının huyunu almış bir odur aralarında, doğuştan sevecen bir o vardır. Jewel değil, Jewel ki anası karnında taşırken o kadar sıkıntısını çekti onun, sevip şımarttı, o ise türlü huysuzluk eder, günlerce surat asar, ben yatıştırana değin türlü şeytanlık bulurdu kadını ifrit etmeye. Gelip hoşçakal demek onun yapacağı iş değil. Anasından ayrılış öpücüğünü almak için üç dolardan vazgeçmek onun yapacağı iş değil. Sapına kadar Bundren, kimseyi sevmemek, en az işi görüp en fazla karşılığı almaktan başka şey düşünmemek. Mr. Tull, "Darl beklemelerini istemiş," diyor. Dedi ki, Darl neredeyse diz çöküp yalvarmış, bu durumunda anasını bırakmaya zorlamasınlar onu diye. Ama Anse'la Jewel'ı o üç doları kazanmaktan bir şey vazgeçiremezdi. Anse'ı bilen hiç kimse başka türlüşünü beklemezdi zaten, ama o oğlanı düşünün,

o Jewel'ı, bunca yıllık kendini adamayı, düpedüz ötekilerden ayrı tutulmayı bir yana ativerişini -aldatamazlar beni: Mr. Tull, Mrs. Bundren en az Jewel'ı severdi diyor, ama ben biliyorum işin doğrusunu. Onu kayırdığını bilirdim, Mr. Tull'ın zehirlese hakkıdır dediği zaman, Anse Bundren'da da aynı niteliği tuttuğu gibi- üç dolar için, ölümün eşiğindeki anasına bir ayrılış öpücüğünü esirgiyor.

Ne vardı sanki, son üç hafta ne zaman boş kalsam uğruyordum, kimi zaman uğramamam gerektiği halde, kendi ailemi, işlerimi bırakıyordum son anlarında biri bulunsun, onu yüreklendirecek bildik biri olmadan yanında Büyük Bilinmez'le karşı karşıya gelmesin diye. Bundan dolayı kendime övünç payı çıkarmıyorum: aynı şeyi ben de bekleyeceğim kendim için. Ama şükür Tanrı'ya sevdiğim yakınlarımın yüzünü göreceğim; kendi kanımı, kendi etimi, çünkü en çok kocamla çocuklarımda mutluluğumu buldum, zaman zaman az sıkıntı çektiler bana ama, gene de öyle.

Yalnız, tek başına bir kadın olarak yaşadı, gururuyla başbaşa, çevresine başka türlü görünmeye çalışarak, onun varlığına zorla katlandıkları gerçeğini saklayarak, çünkü henüz tabutunda soğumadan kırk mil öteye taşıyorlar gömmek için, böylece Tanrı buyruğunu aşağılıyorlar. Bundren'larla bir toprakta yatmasına izin vermekten kaçınıyorlardı.

“Ama kendi gitmek istedi,” dedi Mr. Tull. “Onun isteği-di kendi kanından insanlar arasında yatmak.”

“Öyleyse neden yaşarken gitmedi?” dedim. “Hiçbiri durdurmazdı onu, o küçük bile, artık ötekiler gibi bencil ve taş yürekli olacak kadar büyümüş o da...”

“Kendi isteği-ydi,” dedi Mr. Tull. “Anse söylerken duydum.”

“Sen de Anse'a inanırsın elbet,” dedim. “Senin gibileri inanır. Bana anlatma bunları.”

“Bana söylememekle benden bir şey kazanacağını ummadığı bir şey söylerse inanırım,” dedi Mr. Tull.

“Bana anlatma bunları,” dedim. “Bir kadının yeri yaşarken de, öldükten sonra da kocasıyla çocuklarının yanındadır. Zamanım gelince Alabama’ya dönüp seni, kızları bırakmak isteyeceğimi umar mısın, kendi isteğimle orayı bırakıp hem iyilik, hem kötülükte alınyazımı seninkiyle birleştirmişken, ölüme ve daha sonrasına değin?”

“Eh, insanlar çeşit çeşit,” dedi.

Umalım öyle olsun. Tanrı’nın ve insanın gözünde doğru yaşamaya çalıştım, Hristiyan kocamın şerefi ve rahatı, Hristiyan çocuklarımın da sevgisi ve saygısı için. Öyleki görevimin ve armağanımın bilinciyle yattığım zaman seven yüzlerle çevreleneceğim, sevgili yakınlarımın her birinin ayrılış öpücüğünü armağanıma taşıyacağım. Addie Bundren gibi tek başına ölmek, gururunu, kırık yüreğini saklamak yok benim için. Gideceğine sevinçli. Yatıyor orada, Cash’in tabutunu nasıl hazırladığını görmek için başı kalkık, dikkatsizlik etmesin diye bakması gerek, ötekiler yağmur gelip nehir geçilmeyecek kadar kabarmadan üç dolar kazanmaya zaman var mı kaygısından başka şeye aldırılmazlarken. Gerçi o son yükü taşımaya kararlı olmasalar neredeyse kadını yatak örtüleriyle arabaya bindirecek, önce nehri geçecek, sonra durup ne denli Hristiyanca bir ölümse öyle ölüvermesini bekleyeceklerdi.

Darl başkaydı ama. Gördüğüm en güzel şeydi. Kimi zaman insan doğasına inancımı yitiriyorum; kuşkulaniyorum. Ama Tanrı hep inancımı geri veriyor bana, yaratıklarına karşı cömert sevgisini açıklıyor. Jewel değil, en çok okşayıp koruduğu değil, o değil. O üç doların peşindeydi. Darl’dı, herkesin tembel, garip, Anse’dan daha beter bulduğu, öte yanda Cash, iyi marangoz ve hep gerektiğinden çok iş yapan, ve Jewel hep para getirecek ya da kendinden söz ettirecek işler beceren, ve o yarı çıplak kız hep elinde yelpazeyle Addie’nin başında durup onunla konuşmak ya da onu canlandırmak

isteyen olursa hemen onun yerine karşılık veren, sanki herkesi ona yaklaştırmaktan alıkoymak istercesine.

Darl'dı. Kapiya geldi, ölmek üzere olan anasına bakarak durdu. Yalnızca baktı ve ben Tanrı'nın cömert sevgisini, sevecenliğini bir daha duydum. Gördüm ki Jewel'la görünüşte öyleydi, ama asıl onunla Darl arasındaydı anlayış ve gerçek sevgi. Yalnızca baktı, görüp üzülmesin diye yaklaştırmadı, Anse'ın kendini uzaklara ittiğini, onu bir daha göremeyeceğini biliyordu. Bir şey demedi, yalnızca baktı ona.

“Ne istiyorsun Darl?” dedi Dewey Dell, yelpazeyi durdurmadan, hızla konuşarak, onu bile yaklaştırmayarak. Karşılık vermedi. Yalnız durdu, ölmekte olan anasına baktı, yüreği sözlere boşalamayacak kadar dolu.